

ՀԱՆԳԻՍՏ

Տ. ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԵԼԻՔ-ԹԱՆԳԵԱՆԻ

1866—1948

Դառն կսկիծով լսեցինք մահը արդի Հայ Եկեղեցւոյ մեծագոյն ղեմքերէն Տ. Ներսէս Արքեպիսկոպոս Մելիք - Թանգեանի, վեհաշնորհ եւ բազմարդիւն առաջնորդին Ատրպատականի:

Հանգուցեալ Սրբազանք իբրեւ Հայ Եկեղեցւոյ հաւատարիմ եւ անձնուէր հովիւ փութ հասարակական վաստակաւոր գործիչ՝ աւելի քան վաթսուս տարիներ ծառայած է մեր ժողովուրդին եւ եկեղեցւոյ:

Մելիք - Թանգեան Արքեպիսկոպոսը ծնած է 1866-ին, Զանգէզուր գաւառի Բունակոթ գիւղը, որ իր անուանի գերդաստանին բնակավայրն է եղած: Ունէր առոյգ մարմին, լայն սիրտ, վեհ հոգի, պարզ, ուրախ եւ համարձակ բնաւորութիւն, նման իր երկրի, Սիւնեաց աշխարհի, անդնդախոր եւ ծաղկազարդ հովիտներուն, գուլալ աղբիւրներուն եւ արեւոտ ու քաղցրատեսիլ ծմակներուն:

Իր նախնական կրթութիւնը ստացաւ իր գիւղի դպրոցը, ապա 1877-ին կ'ընդունուի Էջմիածնի Գէորգեան հոգեւոր ձեմարանը, մեծագործ Գէորգ Դ. րդ Կաթողիկոսի օրով: ձեմարանի տասնամեայ ջրջանը աւարտելէն յետոյ, կը նուիրուի հասարակական գործունէութեան, ընտրելով ուսուցչական եւ արդէն՝ Ներսէս անունով: Երբ Հայ գիւղին ուսուցիչ եւ դաստիարակ ըլլալը 1880-ական թուականներուն, գաղափարական գործիչներու նախասիրած ասպարէզն էր: Այս ջրջանին Հայ մամուլն ու գրականութիւնը իոր թափ ու թռիչք կը ստանային, եւ ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը կ'ապրէր Խ. Աբովեանի, Մ. Նալբանդեանի, Խրիմեանի, Ս. Նազարեանի, Գր. Արծրունիի, Բաֆֆիի, Գր. Օտեանի, Ն. Ռուսինեանի եւ Մ. Պէշիկօղլեանի ու այլոց գաղափարներով: Եկեղեցին, մամուլն

ու դպրոցը, միակ ասպարէզները կը կազմէին յառաջահայեաց գաղափարներով տոգորուած երիտասարդութեան: Ժամանակի նշանաբանն էր «ժողովուրդով եւ ժողովուրդի նաւար»:

Մելիք - Թանգեանը ուսուցչական պարտօններ վարած է նոյնպէս Ծուշի թեմական դպրոցի եւ ապա Բագուի «Հայոց Մարտիրոսական Ընկերութեան» վարժարանին մէջ:

1897-ին Նիկողայոս Մելիք - Թանգեան կը մեկնի Պետերպուրգ, հետեւելու համար համալսարանի իրաւաբանութեան ճիւղին, նուիրատուութեամբ Համբարձում Մելիքեանի: Համալսարանի ուսման երեք տարիներուն Մելիք - Թանգեանը իրեն ուսումնասիրութեան առարկայ կ'ընէ հայոց եկեղեցական իրաւունքի պատմութիւնը, որուն իբրեւ արդիւն կը գրէ իր «Հայոց Եկեղեցական Իրաւունքը» երկհատոր պատկառելի աշխատասիրութիւնը, որ իր տեսակին մէջ ցարդ առաջինը կը մնայ:

Համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն ստանալէ յետոյ, 1900-ին Մելիք - Թանգեան կուգայ Էջմիածին եւ փափաք կը յայտնէ հոգեւորական ըլլալու: 1900 սարկաւաք իսկ տարի մը վերջ վարդապետ է արդէն՝ Ներսէս անունով: Երբ իմեանի օրով Ներսէս վրդ. Մելիք - Թանգեանը կը մեկնի Սիւնեաց աշխարհը, իբրեւ վանահայր Տաթեւի վանուց, ուր կը նուիրուի վանքի բարեկարգութեան, կը կառնանաւորէ վանքի տնտեսութիւնը կը հաստատէ գրադարան եւ դպրոց եւ զարգ կուտայ հողային մշակութեան:

Եկեղեցական կալուածներու գրաւման միջոցին Ներսէս վրդ. Մելիք - Թանգեան իր յեղափոխական գործունէութեան պատճառաւ կասկածելի կը նկատուի, եւ կը ճը

րաւիրութիւնը իրիմեանէն էջմիածին 1906 - ին հայրապետական զիւանապետի պաշտօնով:

Իրիմեանի մահէն վերջ, Իգմիրեանի օրով, կ'ընտրուի «վանական կառավարութեան» նախագահ եւ վանքի շինարարական, հողագործական, եւ գիւղատնտեսական աշխատանքներու մէջ կ'ունենայ շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը: Երկու տարիներ վերջ, Տ. Տ. Գէորգ Ե. Կաթողիկոս 1912 - ին հայրապետական յատուկ կոնդա կով Մելիք-Թանգեան Ատրպատական կը զրկէ տեղւոյն գործերը բնիկու եւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները բնիկու համար: Թեմին Պատգամաւորական Ժողովը միաձայնութեամբ զինք առաջնորդ կ'ընտրէ:

Նախախնամական եղած է Ներսէս վրդ. Մելիք-Թանգեանի դերը Ատրպատականի հայոց կրօնական, կրթական եւ Ժողովրդային գործունէութեան մէջ, որուն իբրեւ երաշխիք 1914 - ին Ատրպատականի Հայոց Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը կը գիմէ Վեհ. Կաթողիկոսին, խնջրելով որ իրենց թեմակային շնորհաւորական կոչումական աստիճան:

1914 - ին տղայեցեալ Համաշխարհային Ա. Պատերազմը, թուրքերը ներխուժեցին Ատրպատական - Սալմաստ: Օրհասական եւ ծանր օրեր: 40 հազարէ աւելի հայ եւ ասորի գաղթականութիւն, եւ անոնց ցաւերու միակ ամբողջը Ներսէս եպիսկոպոս Մելիք-Թանգեանը: Ասոր պիտի յաջորդէր տարի մը վերջ Վասպուրականի քովանդակ հայութեան մեծ եւ աղէտալի գաղթը՝ դէպի Կովկաս եւ Պարսկաստան: Տասնեակ հազար հայ եւ ասորի գաղթականներ Վասպուրականէն անցան Սալմաստ, որոնց պարենաւորման եւ պատասպարեւրէ գործը եւս կը մնար իրեն: 1917 - ին Վեհ. Կաթողիկոսը Տ. Ներսէս եպիսկոպոսը կը նշանակէ նաեւ իբր Խաթնորդ, հայոց Վասպուրականի: Նոյն թուի ամբան, Մելիք-Թանգեան գաղթականական եւ եկեղեցական գործերով կ'երթայ Վան, կ'այցելէ Ս. Բարթոլոմէոսի, Վարազի, Կարմրուորի, Ս. Գրիգորի, Աղ. Թամարի, ու Նարեկի, Լիմ եւ Կառուց ա-

նապատները, վանքերը նշանակելով եւ վանահայրեր՝ յիշեալ վանքերուն, եւ ընելով առաջնորդական եւ այլ անհրաժեշտ կարգադրութիւններ: Վեհ. Կաթողիկոսը իր այս եկեղեցական եւ ազգանուէր գործունէութեան համար իրեն կը շնորհէ արքութեան տիտղոս:

Հայաստանի երրորդայնացումէն վերջ, նորին սրբազնութիւնը շարունակեց մնալ Ատրպատականի թեմակալ մինչեւ իր մահը, լինալով իր ջանքերը տարագիր ու քայքայուած հայ հասարակութեան ի նպաստ:

Հանգուցեալը կը վայելէր Պարսից պետական բարձր շրջանակներու մէջ ազդեցիկ դիրք եւ անսահման յարգանք: Պարսից Սուլթան Ահմատ-Շահը, գնահատելով Մելիք-Թանգեանի հաւատարիմ ծառայութիւնները, 1919 - ին արքայական զոյգ Երուսաղէմի (առիւծ-արեւ) շքանշաններ շնորհեց իրեն: Նոյն յարգանքը կը վայելէր նաեւ Պարսկաստանի օտար պետութիւններու ներկայացուցիչներու մօտ:

Երդարադատ, շրջահայեաց, պարզասէր, ճշմարտախօս եւ վեհանձն անձնաւորութիւն մըն էր հանգուցեալ սրբազանը: Իր հիւրասիրութիւնը աւելի բան ուշադրու է եղած, իր պարզ սեղանը բաց է եղած միշտ բոլորի առաջ: Հարուստ, աղքատ, քաղաքացի թէ գիւղացի կը վայելէին իր հիւրասիրութիւնը, եւ ինք մատչելի էր ամենուն:

Իր հայրենի լեռներու նման սէգ ու վեհանձն, բարձրահասակ ու խրոխտ, ազդու նայուածքով, Եպիսկոպոս Վասպուրականի, ամենուն հետ էր եւ ամենուն համար:

Այսպէս էր հանգուցեալ սրբազանը, ազգասէր «բաջ հովիւ» հայ Ժողովուրդին, որուն մահով ոչ միայն Հայ եկեղեցականութեան ծառայած շարքերէն, այլ նաեւ հայութեան փառաւոր գաւակներէն մին է որ կը պակսի, թէեւ լցեալ աւուրբը նակայն յաւէտ ողբալի ու թանկակրկն:

Հանգիստ իր հոգիին: